

Hely a vitrinben

RIZSA I. és RIZSA II. beültek a vitrinbe. A vitrin ugyanis üres volt, mert a szemléltetőeszközök valamilyen megmagyarázhatatlan ok miatt állandóan fogyadoztak. Hol egy lábszárcsont, hol egy felkar, hol egy alkar tűnt el és mikor a koponyának is nyoma veszett, a Rektori Hivatal úgy döntött, hogy nincs tovább vitrin. *„Egyetemünkön a szükséglet szerinti elosztás oly fokot ért el, hogy az elvi alapok újjászervezéséig – amely a következő ötéves tervünk célkitűzései között szerepel – a vitrin üres marad. Ajtaját kérjük nyitva tartani, nehogy a kielégítetlen diákfantázia tovább romboljon és esetleg a zárt ajtók mögött az agytekervények maradék gondolatai után kutathasson”* – hangzott az írásban is lefektetett faliújsághír.

Szóval RIZSA I. és RIZSA II. szemléltetőtárgyakká váltak. Bentről néztek ki-le fel a többiekre. Erre a hátuk mögött lévő kilenc félév alatt szerzett jogosítvány és a beutaló adta a jogot. Az egyetem általános tézise: ŐK azok! Az ok ŐK, a sehonnaiak, a soron kívüliek, a nem sorban álló, a kívülálló. És a mutogatás szubjektív irányától függően a megjegyzéseket a mosolygás vagy vicsorítás követte. RIZSÁék ezen a szép januári reggelen egyszer és mindenkorra tudomásul vették a más ŐK-et, és a most már minden mindegy elv alapján lelkiismeret furdalás nélkül beültek a vitrinbe. Különböznél is hova üljenek, mikor a folyosón nincs egy hely, egy üres hely, egy kabáthely sem, ami van az foglalt vagy előjegyzett, de a Piramisnak most nincs igaza, feleslegesen üvölti *„Nincs egy hely, nincs egy hely”*–mikor itt a bizonyíték: a vitrin.

A docens ajtaja előtt kékllett tömeg. Kialakult a rangsor, előbb Én, utána Te, szép sorban, mindenki külön, együtt tilos, együtt csak az egyetem első éveiben lehet szó, így diploma előtt az együtt már nem szolgálja az Életre való felkészülést.

A kék tömeg közös nevezője az analízis szint volt: fény derült a docens valamennyi személyiségjegyeire: kávé minden harmadik áldozat után iszik, ez neurotikus tünet, allergia a hallgatókra, lányok csak szőkén-szelíden, fiuk ti alázattal, elől gombolt kétsoros zakóban, nyakkendővel, lehet úttörő is, az asztal előtt hasra esni vagy minimum botladozni, ne mutasd a fogad, az övé protézis és irigy a rágszálókra, szereti ha buta vagy, idősebb nőkre hajt, ödipusza volt és visszamaradt, maradványtünet. Délután nem vizsgáztat, mert leesik a vércukra.

Az előbbiekből kitűnik, hogy ŐK,–azaz a vitrinesek – legfeljebb csak a vércukorszint leszálló ágánál reménykedhettek bebocsátásra, s nem lázadtak fel az igazságtalanság ellen, hanem tárgyként vártak a megsemmisítésükre.

A KÉKEK közül a szorongó típus keresztbetett egy karosszékét, ezáltal szemléletesebbé téve a különállást.

Jött egy tanár. Átnézett a vitrinben.

Jött még egy. Mosolygott a vitrinre.

Jött a harmadik. A fejét csóválta.

A hatodik lemerült.– Maguk itt?–Igen, tanár úr.–Nincs jobb helyük?–Nincs tanár úr. –Sosem volt?–De volt tanár úr. –Elveszett? –Elkallódott, tanár úr. –Sajnálják? –Igen tanár úr.– Sohase sajnálják.– Ne sajnáljuk tanár úr?– Ne sajnálják fiaim.– Miért ne sajnáljuk tanár úr?– Azért nem drága fiaim, mert maguknak legalább lesz mire visszaemlékezniük öreg napjaikban. – Gondolja tanár úr? –Tudom, fiaim. –Higgyünk tanár úr? –Higgyenek fiaim. Nézzenek rám. bátran csak nézzenek, bár lehet, hogy tanársegédi szavaim nem olyan hitelesek, de öt évvel a

nyugdíj előtt bátran mondom maguknak, az az enyém, ami bennem van és ha nem is csillog villog mindig, mert nem fényezem, azért mégis az enyém és mivel nem csillog, nem sajnálják tőlem, így el sem akarják venni, így hát gazdag vagyok, fiaim. És sosem ideges. Szeretem a sört, nem is tagadom, soha nem is tagadtam, és ha most nem sietnék kitakarítani a professzor íróasztalát, beülnék én is oda maguk mellé. De mivel sietek, így hát üljenek csak tovább, sok sikert és egészséget.–

RIZSA I. és RIZSA II. megállapították, –mert azért tanulmányaik hányatott viszontagságai ellenére eljutottak a logikus gondolkodás azon szintjére, hogy megállapíthassák – itt ma nagydolog történt. Az a kivételes esemény, hogy ez egyszer a vitrin előtt, létük pozitív értelmezést nyert. Ettől megtáltosodtak és feljebb kúsztak a dobozban, egyenes fejtartással viszonzva a bizalmat.

Nyílt a docens ajtaja. PUDERKE esett ki, a kék tömeg félreállt, PUDERKE összeszedte széthullott előre gyártott puskáit és bögve hörögte: „*ez egy vadállat, kettest adott, pedig mindent tudtam, mindent löktem, köptem, a tudatfölöttim a tudatalattimmá vált miközben felülre emelkedett, a freudi libidókészletem aktív energiává változott, soha nem látott és vélt dimenziók világosodtak meg bennem, mindezért csak egy elégséges, ez blama, végem van.*”

A KÉKEK megingtak, – tisztázatlanná vált a szimpatizáns, szolidáris vagy ellenzéki magatartás – és magukba roskadtak, pontosabban fordultak.

Az anyagmegmaradás elve szerint pedig, mikor egy KÉK kijött, egy bement, és így ment ez először lassan, majd egyre gyorsabbá vált a tendencia. A docens vércukra rohamosan zuhanni kezdett, az idő pillanatnyisága relatívvá vált, a KÉKEK megszükültek, a közös sors összeboronálta őket és felvetődött az együttes sörivás kérdése, természetesen a számla ki-kialapon. Ezen a hangulaton már csak a mámor és a káröröm az enyhet adó, mert természetes, hogy RIZSÁék a mai nappal röpülnek az egyetemről, minimum évisméltlésre, de talán örökre, ami helyes, igazságos és kényelmes, mert majd a tízéves diploma évfordulóján nem kell velük pertuzni a Hilton szálló Kalocsa termében, és nekik is az a legjobb, ha maradnak a vitrinben. Ott a helyük, talán annyi, hogy a formalintól azért isten ments.

A nyolcadik kávévő és tálcát kihozó aranyszőke Ludmilla titkárnő megkérdezte:” *Vár még valaki a professzor úrra? Siessenek kérem, a professzor úr hamarosan kómázni fog, maguk RIZSÁék szálljanak ki abból a dobozból, benőhetne igazán a fejük lágya, legyenek tapintattal a többiekre, hiszen maguk miatt szenvednek a többiek, mert a professzor úr odabentről a bioáram útján tudja, hogy maguk itt mint hülyülnek, egyetemen vagyunk és nem a cirkuszban, maguk örültek voltak az első perctől kezdve, mondtam én azonnal, hogy tanácsolják el magukat innen, rontják a levegőt, csupa szénmonoxid itt minden.*”

A monológba hátulról belekeveredett egy vékonyka egérhang:

–Bocsánat, titkárnő elvtársnő kérem, én még ide várok, csak nem kaptam levegőt az ajtó előtt, így hát volt még egy szabad vitrin itt és én is beültem.

A két RIZSA kiugrott a vitrinből és meglátták PÖTTYÖSKÉT a mögöttük lévőben:–Te itt? – Igen. – Mióta?– Rég óta. –Nahát!– Nahát. –Szervusz. –Szervusztok.– Fáztál? –Nem. –Akkor jó! –Bizony jó.

A titkárnő elejtette a kávéscsészét. Méla undorral lenézte PÖTTYÖSKÉRŐL a pöttyöket és közben rendezgette a kávéscsésze maradványait, sárba taposási lábgyakorlatokat végzett.

–Szégyellje magát! Maga is. Nő léte! Ráadásul két gyermek anyja! Szegény gyerekei.

Micsoda világ. Beülni egy ketreche. És ezek lesznek diplomások. Jó isten. Miért hülye maga is? Mi ütött magába? Válaszoljon, ha még egyáltalán van hangja, vagy az is állatívvá változott?!

PÖTTYÖSke oldalra fordult és fél lábon válaszolt:

–Bocsánat titkárnő elvtársnő kérem, fogyóban van már az is, tetszik tudni rubeolás vagyok, lekaptam a gyerekeimtől, jaj mitis beszélek, elkaptam, és mivel nem tetszett engedélyezni a halasztást és tetszett mondani ne is reménykedjek csak jövőre, mert a professzor úr Braziliába megy kávészintre emelni vérszintjét és már szeretném befejezni ezt az egyetem című tanfolyamot, a gyerekeimre való tekintettel eljöttem, beültem, a dobozban elfogyasztottam a zsömlémet, még van egy, esetleg odaadom, ha netán éhes tetszik lenni, és ha lehet, mennék az úr elé, RIZSÁék után, ha lehetne, mert hát ők következnek.

A folyosó kiürült, a tömeg a fal mellett vonult el a felelőtlen fertő elől, el innen, le a Dékániba, alá és megírni a tiltakozó jegyzéket, több példányban, egészen az Egészségügyi miniszterhez.

PÖTTYÖSke és RIZSÁék megették a maradék zsömlét, felkúsztak a megürült párnásszékekre, kicserélték gondolataikat az iráni túsdráma utolsó felvonásairól és Carter bucsujáról, na és természetesen a Rubeola vírus infectióról.

Az idő röpült, elmúlt dél, röpült az utolsó KÉK is, mögötte üvöltve a professzor, haját tépv, irredenta nótát énekelve, miközben inzulinért esedezett: *gépek, gépek, magolnak és nem emésztenek, minnek tanítok én, miért nem inkább kisleveket ültetek, jó, hogy nem nőszültem, lenyelném az unokám, hogy megemészthessem, maga meg miért ilyen pötytös?*”

A kérdés a triumvirátust érintette és PÖTTYÖSke primitíven közölte: –*„Professzor úr kérem rubeolás vagyok, tetőtől talpig, a hátam különösen, egy kicsit visket is ugyan, pedig otthon bekentem, lám milyen érdekes, huszonévesen lettem gyerekbeteg, beteggyerek, de professzor úr kérem engem anyám otthon nevelt és így a bölcsőde és óvoda elkerülte immunrendszerem, akarom mondani: intézményesített életem, ezért ebben a vonatkozásban egyidős vagyok gyerekeimmel.”*

A professzor savós szemei barnulni kezdtek, abbahagyta az éneklést, az inzulint sem követelte, hanem leült a maradék bőrfotelbe.

–És baj magának, hogy kihagyta ezeket a fokokat? Hátrányát érzi ezeknek a lépcsőhiányoknak?

–Igen, professzor úr kérem.

–Miért baj, meg tudná indokolni? És ne szólítson se professzornak, se docensnek, tanár a tisztességes nevem.

–Azért baj, tanár úr kérem, mert nem lettem hospitalizált, kérem szépen, és mivel köztudott, hogy a hospitalizáltak beszéd és mozgáskészség terén korlátozottabbak, én hát korlátozatlan vagyok ellentétben a többiekkel.

–Mi volt a maga Édesanyja?

–Háztartásbeli, kérem, mert négyen voltunk testvérek, apám hivatalnok nyolctól ötig, Ratkó korszakban voltam gyerek, vagyis ratkógyerek vagyok és volt házikertünk, ezért nem panaszkodom. Szeretem a sóskaszószot és a barackdzsemet is kedvelem, a húsból elég volt egy héten egyszer.

A trójai faló bólogatott jobbra, balra, majd azt kérdezte:

–Maguk barátok?

RIZSÁék egyszerre mondták: –*„Szimpatizánsok, kérem, együtt ültünk a vitrinben. –Itt a mellettem lévőben?– Igen, kérem szépen. –Az voltaképp nem rossz hely. –Nem, tanár úr, és kényelmes is, mert nem lökdösnek benne. –Helyes, helyes. Látom, maguk értik az anyagot. Ismerem látásból magukat, előadásaim alatt figyelem a diákokat, maguk arccal rendelkeznek. Jöjjenek be, együtt, mind a négyen, négyen, mert én is megyek és ez már így négy ember. Nem? Az inadaptációs információelmélet kérdésének elemzése bonyolult egy helyzet, nem szeretem a bulldózereket, azok csak elsimítják a felkent sódert, átélés útján érhető meg a*

lényeg, az aktivitás csak így lehet sikeres. Gyűlölöm a passzív embereket. Leesik tőlük a vércukorszintem. PÖTTYÖSke magam menjen haza, a vitrines egymásra találást rajzolja le gyerekeinek, mesélje el nekik: a szürke egerek között vannak fehérek, rosszabb nekik, mert felhasználják őket kísérletezésre. Feleleteiket jelesre értékelem, majd ha egyszer beáll a vércukrom, együtt megbeszéljük ezt a hospitalizációs tünetet egyetemi szinten.”

A triumvirátus ballagott lefelé a lépcsőn, a rubeola RIZSAÉkra is áttért, nézték az ódon épületet, kint fúj a szél, a januári hideg náluk trópusi eredményezett. Embernek érezték magukat, harminchat és fél fok hőmérséklettel, PÖTTYÖSkét kivéve, kit a rubeola műár korábban is harminckilenc fok fölé hevített és mikor az intézet előtti zebránál véletlenül leléptek a pirosba, hallották a hátuk mögött a szürkévé vált KÉK balsors tömeget: „Nézzétek, ezek belepusztulnak a kudarcba, de mi legalább emelt fővel tiltakozunk az igazságtalanság ellen!”

(1980)